

Democratie in tijden van economische onrust

2011/26
14 | 04 | 2011

MENSEN

WELVAART

BESCHERMING

Ivan Van de Cloot
Hoofdeconoom
Itinera Institute

Zelfs in onrustige tijden gaat voor velen het leven door als vanouds. Opmerkelijke journalisten noteerden destijds dat terwijl Argentinië in gebreke ging voor 100 miljard dollar aan schuldposities, de tango nog steeds op straat gedanst werd in Buenos Aires. In eigen land liepen recent nog zonnige terrasjes vol terwijl het Brussels stadscentrum overspoeld werd door betogers die aan de kaak stelden dat in hun ogen uit de financieel-economische crisis te weinig lessen getrokken worden om het financiële systeem fundamenteel te herzien terwijl de bevolking nu wel moet opdraaien voor de gevolgen door besparingen allerhande. Het brandpunt van de onrust in Europa bevindt zich momenteel echter ontegensprekelijk in Portugal waar de premier Socrates ontslag nam nadat het Portugese parlement het besparingsplan van de socialistische minderheidsregering verworpen had. De rente op staatsobligaties liep op tot een nieuw record van bijna 8% zodat de kans dat Portugal beroep zal doen op het Europees noodfonds weer groter is geworden.

“

Disfunctionele economieën kunnen leiden tot falende staten.

”

Uiteraard hebben economische crisissen in heel de geschiedenis aanleiding gegeven tot sociale onrust en dus moest men geen grote ziener zijn dat ook de grootste economische crisis sinds de jaren 1930 niet zonder gevolg voorbij zou gaan. Dat Europees Commissievoorzitter Barroso vorig jaar de leiders van de vakorganisaties deelgenoot maakte van zijn toch wel apocalyptische visie dat de democratie in verschillende Zuid-Europese landen bedreigd is indien de regeringen de noodzakelijke besparingen niet verkocht krijgen aan de bevolking, was misschien te wijten aan zijn insiderkennis hoe problematisch de situatie in Portugal wel is. Hij was er immers premier tot 2004 na een carrière als regeringslid van 17 jaar.

Nu is het wel zo dat er al veel protestbewegingen gepasseerd zijn tegen de besparingsplannen van de leiders, maar het einde van de democratie als perspectief is wel erg beangstigend. Uiteraard zijn de saneringen erg hard als bijvoorbeeld in landen zoals Italië maar ook Hongarije en Roemenië de overheidszwekken met 25% ingekort worden. Waar het vandaag vooral op aan komt is dat democratisch verkozen leiders de noodzakelijke maatregelen niet schuwen. Hierbij dienen ze duidelijk aan te geven dat als de bittere pil doorgeslikt wordt, er opnieuw economische voorspoed in het verschiet ligt. Landen met een escalerende overheidsschuld en tekorten van meer dan 10% van het nationaal inkomen kunnen in geen geval dralen. Zachte heelmeeesters maken inderdaad stinkende wonden. Ervaring heeft aangetoond dat zelfs drastische ingrepen verteerd kunnen worden als een positief perspectief geboden kan worden op langere termijn.

Wat in elk geval vermeden moet worden is dat de bevolking elke hoop verliest dat er ooit een einde komt aan de ellende. Ook in ons land werd er in de jaren 1980 steeds gewezen op het feit dat er licht aan het einde van de tunnel was. Conflicten in de maatschappij blijven enkel beheersbaar als scenario's van een stagnerende of immer krimpende economie vermeden worden. Normaal zorgt het economisch proces voor een groeiende koek die verdeeld kan worden. In gebieden in de wereld waar we een stationaire economie vinden, worden er inderdaad vooral veel middelen geïnvesteerd in de uitbuiting van anderen. Dergelijke pathologische maffia-toestanden zijn op

hun beurt niet bevorderlijk om ooit opnieuw aan te knopen met een positief groeipad. Economen zien het dan inderdaad als hun taak om te pleiten voor de randvoorwaarden die ervoor zorgen dat we de kans verminderen dat we in een stagnerende economie terechtkomen. Dat betekent hoegenaamd niet dat elke vorm van economische groei gewenst is. Minimaal moeten we ons bewust zijn van de meetproblemen van economische toegevoegde waarde zoals het rapport voor de Franse regering van Joseph Stiglitz nog een keer onderstreepte. Een maatschappij die de entropische weg kiest zoals het op korte termijn verbranden van alle beschikbare energie, is inderdaad op een onduurzaam pad beland. We moeten echter ook durven toegeven dat dergelijke kieskeurigheid over de samenstelling van economisch groei een luxe is die sommige Zuid-Europese landen zich op dit moment minder kunnen veroorloven.

Uiteraard is in Europa de democratie ondertussen stevig ingebed en dit blijkt inderdaad een cruciale factor te zijn. Daarbij is het een delicaat punt dat het net in Zuid-Europese landen zoals Italië (Mussolini), Spanje (Franco), Griekenland (Papadopoulos) en Portugal (Salazar) is dat de democratie het jongst is en tot in de laatste drie zelfs tot de jaren 1970 autocratieën waren. Volgens onderzoek van de prominente econoom Daron Acemoglu (overigens van Armeense afkomst) kunnen disfunctionele economieën leiden tot zogenaamde falende staten. Volgens de index van politieke en sociale onrust in appendix is de voedingsbodem voor onrust in sommige Europese lidstaten al groter dan elders. Een ander fundamentele bevinding is dat een voorspoedige economie ervoor zorgt dat ambitieuze individuen hun creativiteit vooral inzetten in de commerciële sfeer. Een bevorderlijke economische omgeving verhindert in grote mate een degeneratie tot corruptie, rent-seeking en misdaad. De accumulatie van menselijk kapitaal is een basismechanisme voor economische ontwikkeling, en dat is in essentie een sociale activiteit. Het bestaan van achtergestelde groepen impliceert sowieso dat socialeconomische resultaten ver onder het economisch potentieel zullen uitkomen.

We moeten inderdaad waken over de mate waarin onze maatschappij ook in tijden van crisis inclusief blijft voor zwakke groepen. Dit is uiteraard een delicaat

punt: in het verleden waren de middelen beschikbaar om de grote groep structurele werklozen te financieren die met het Europese model klassiek gepaard gaat. De essentie van de huidige fase van de crisis is nu net dat er ook grenzen zijn aan de capaciteit van overheid om alle maatschappelijke risico's te beheersen.

We moeten enerzijds stil staan bij het feit dat de huidige crisis een zekere voedingsbodem creëert voor incivieke of zelfs antidemocratische neigingen maar anderzijds mogen we ondertussen toch ook wel al wat vertrouwen koesteren in de robuustheid van onze democratische instellingen. Het is in elk geval de taak van iedereen om de noodzakelijke ingrepen zo verstandig mogelijk te implementeren en ongenoegen een democratische uitweg te laten vinden. Als de maatschappij in onze Europese biotoop ergens dooreengeschud werd dan was het wel Ierland. Dan is het ook hoopgevend dat zelfs na hun ervaringen met een falend banksysteem en speculatie omtrent hun toekomst in de eurozone er recent een normale wisseling van de wacht plaatsvond. Het electorale landschap werd er wel op zijn kop gezet, maar is het niet zo dat het hoort in een democratie?

Ivan Van de Cloot

Hoofdeconoom

****[Appendix: Index van politieke en sociale onrust zie pag 5](#)*

Appendix: Index van politieke en sociale onrust

Rank	Country	Underlying vulnerability	Economic distress	Index score	2007 score
1	Zimbabwe	7.5	10.0	8.8	8.8
3	Congo (Democratic Republic)	8.3	8.0	8.2	▲ 7.2
7	Cote d'Ivoire	7.5	8.0	7.8	▶ 7.8
33	Argentina	6.3	8.0	7.1	▲ 4.1
56	Estonia	5.4	8.0	6.7	▲ 5.7
56	Latvia	5.4	8.0	6.7	▲ 5.7
71	Greece	4.6	8.0	6.3	▲ 3.3
79	Yemen	6.3	6.0	6.1	▲ 3.1
83	Hungary	4.2	8.0	6.1	▲ 2.1
83	Lithuania	4.2	8.0	6.1	▲ 4.1
83	Saudi Arabia	4.2	8.0	6.1	▲ 3.1
94	Syria	4.6	7.0	5.8	▲ 4.7
98	Morocco	6.3	5.0	5.6	▲ 4.5
99	Bahrain	5.0	6.0	5.5	▲ 4.5
104	Spain	2.9	8.0	5.5	▲ 4.4
106	Egypt	3.8	7.0	5.4	▲ 4.4
121	Italy	2.1	8.0	5.0	▲ 4.9
123	Portugal	1.7	8.0	4.8	▲ 1.8
124	China	4.6	5.0	4.8	▲ 3.8
132	Ireland	1.3	8.0	4.6	▲ 0.6
132	United Kingdom	1.3	8.0	4.6	▲ 0.6
134	Tunisia	4.2	5.0	4.6	▶ 4.6
146	Belgium	2.1	6.0	4.0	▲ 2.0
146	Netherlands	2.1	6.0	4.0	▲ 1.0
150	Germany	1.7	6.0	3.8	▲ 1.8
150	Slovenia	1.7	6.0	3.8	▲ 1.8
153	Czech Republic	3.3	4.0	3.7	▲ 2.7
154	Australia	1.3	6.0	3.6	▲ 0.6
154	Austria	1.3	6.0	3.6	▲ 0.6
154	Luxembourg	1.3	6.0	3.6	▲ 0.6
164	Denmark	0.4	4.0	2.2	▲ 0.2
165	Norway	0.4	2.0	1.2	▲ 0.2

Bron: Economist Intelligence Unit

Voor duurzame economische groei
en sociale bescherming.

ONAFHANKELIJKE DENKTANK

KLARE IDEEËN, KLAAR VOOR ACTIE

Itinera Institute VZW

Leopold II Laan 184d B-1080 Brussel
T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69

info@itinerainstitute.org
www.itinerainstitute.org

Verantwoordelijke uitgever: Marc De Vos, Directeur